

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság megalakulása küszöbén. Balogh Ferencz. — Az utolsó órában. Nagy István. — A stóla-javaslat kérdéséhez. Nagyváthy Ferencz. — Tárca. A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyeink. „Home Suisse“ Budapesten. Láng Adolf. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetések.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság megalakulása küszöbén.

Budapest 1889. márczius 3-ikán megtartott az Irodalmi Társaság ideigl. végrehajtó bizottságának ülése Bárány Miklós úr elnöke alatt; jelen voltak Gróf Tisza Lajos, Bárány Prónay Dezső, Szász Károly, Szász Domokos, Mocsári Lajos, Szontágh Pál, Ivánka Imre, Darányi Ignác, Arany László, Hegedüs Sándor, Ballagi Mór, Váradi Gábor, Szóts Farkas, Zsilinszky Mihály stb. és a tiszántúli álláspont képviselőiül Szeremlei Sámuel, Kiss Albert, Balogh Ferencz.

A négy óra hosszát haladó, emlékeztetéssé válható ülés legfőbb tárgya az aggályok lehető eloszlatása volt. Nagy és fontos kérdés! méltó, hogy az alakulás küszöbén mindkét részről megtétessék minden tisztességes lépés annak kedvező megoldására. Volt alkalom a nyílt, őszinte, egyenes eszmecserére és szeretetteljes türelemmel egymás kihallgatására. Egy vezéreszme látszott áthatni a vitában részt vevőket: a kínos helyzetből kibontakozás. Erre legcélszerűbb eszközül tűnt fel tényleg és gyakorlatilag hátrítani el azt a nehézséget, mit az elmélet eddig képtelen volt tenni. A vita végfele az egymás helyzetének méltánylása, az egymáshoz és így a célhoz közeledés ereje kezdte átmelegíteni a feleket, s a ború fellegein át a kölcsönös jóakarát szívárványaként felcsillogott a remény, hogy az aggály eloszlatása lehető, ha a döntő pillanatkor és azután is hasonló érzelem és eszme fogja uralni a szer-

vező gyűlés tagjait. A jó megkísérhető, a siker Isten kezében van.

Az esteli ülésen újra egybejöttek a megbízottak, ott kezdtek egymást még jobban megérteni, s lehetők tüntetni fel a két testvér evangélikus felekezet érdekeinek biztosítását. Ez pedig a fő, a lényeg. A két püspök, Szász Károly, Szász Domokos és Zsilinszky Mihály magyarázatai tisztázták a helyzetet s a testvéri jobbnuyítás szép jelenete a kölcsönös egyretörékvés tanújele volt. Másnap a tiszántúli 3 meghívott tag tisztelgett a nagyérdemű elnök-nél, Bárány Miklós úrnál s reménnyel erősödvé vettek tőle búcsút.

A folytatás Debreczebe tétetett át, hol egyházunk létérdekeinek és missiójának tiszteletreméltó hű őre, főt. Révész Bálint püspök úr lakán márcz. 6-ikán és 7-ikén a helybeli elvtársakból tartatott a másik értekezlet.

Itt is az édes remény csilláma volt az uralgó vonás, s érezte legtöbb tag, hogy újabb és békésebb fordulat biztató küszöbére jutottunk, ha más irányú tényezők zavarólag szét nem foszlatják a láthatáron lebegő ígéretes jövő körrajzát. Maga az a tény, hogy a hangulat mindkét részen csendesebbé és kedvezőbbé vált, elég biztató, csak a két valódi testvér értse meg egymást, s a közös eszme valósításának sugallata legyen ezután az irányadó!

Ily érzelmek és remények hatása alatt vessünk fagyolt egyelőre, s lehet, végképen, a multa kölcsönösen; a felek megnyugtatóra nyujtsunk egymásnak segédkezet. A kísérletre mit válaszol a nagy közvélemény, még nem tudhatjuk, de a magunk részéről izgatólag hatni nem kívánunk... ez az oka, hogy megszakítom a túlság hullámain révedező Dr. Masznyik kolléga úr ellen megkezdett cikksorozatamat, és csendes figyelemmel várom és várjuk a szervező gyűlést, mely talán minél előbb tartatik meg, annál hamarabb véget vehet a jelenlegi feszült helyzetnek. Midőn a hajó a közeledés útján elindult, a távolító szele-

ket fúvásra ne zúdítsuk, — ez tisztességesebb és illőbb eljárás. Akkor fújjunk a harci kürtbe, ha a béke meg-hiusulna.

Ha csakugyan sikerülhet közössé tenni a mentő elvet és eszmét: akkor az elvöszseütközés kizárva marad, az építés korszaka pedig kezdődhetik.

Debreczen, 1889. márczius 7.

Balogh Ferencz.

Az utolsó órában.

(A lelkészminősítés és választás kérdéséhez.)

(Vége.)

Helyességét el nem ismerem ugyan, de még tudnám érteni, ha az mondatnék ki, hogy káplánok között, a kik még nem mutathatták ki gyakorlati képességeket, egyházkormányzói tehetségeket, a vizsgai bizonyítványok alapján tételessék különbség: de hogy akár áldásos szolgálat (s szerintem ez lehetne az egyedüli, a minek tekintetbe vételével szabad volna korlátozni az egyházak választásszabadságát, ha egyáltalában ez szabad volna), akár tudományos képzettség és irodalmi munkásság által magát kitüntettet lelkésztől még iskolai bizonyítványokat is követeljenek, nem csak, hanem annak elébe helyezzenek egy ismeretlen káplán individuumot, ez merő képtelenség, hogy erősebb kifejezéssel ne illessem! Hát ha azt a papot, lett légyen az iskolában bármennyire fel nem tűnő is, az élet igazolta, mit akarnak még igazoltatni nála az iskolai bizonyítványokkal és miképen lehet annak elébe tenni egy káplánt, a ki legfeljebb annyit tud bizonyítani, hogy vagy szeretett tanulni az iskolában, vagy tetszett az arca censorainak, vagy szörnyű bolond szerencséseje volt. A társadalomban, hol mindenkinek, még a papoknak is a közjólét, közműveltség előhaladásáért kell dolgozni, minden embernek érdeme csak az általa elfoglalt hely miképen betöltéséből ítélthetik meg. Egy káplán, még ha „jelesen“ vizsgázott is, 2 év alatt mely érdemeket szereshetett magának, hogy azok már jutalmazásra és pedig fényes jutalmazásra várjanak előbb, mint azé, ki helyét, melyet elfoglalt, igazán betöltötte. Az a káplán, ki önállólag nem is működhetik, mely helyet tölthet be 2 év alatt? Helynek becsületesen betöltéséről, tehát érdemről, szolgálatról akár a polgári, akár az egyháztársadalom iránt egy káplánál alig lehet szó. Ha pedig van (p. o. egy tehetetlen lelképásztor mellett az egyház igazgatásának minden terheit káplánja hordozza és pedig becsülettel s t. e. f.), én óhajtom erősen, hogy az ilyen, tekintet nélkül iskolai bizonyítványaira, a rendes lelkészszel egyformán jutalmaztassék. Az én álláspontom — mint lentebb kitűnik — nem engedi meg, hogy bármely egyház is elzárassék bármely káplán előtt, sőt inkább, nem említve a minden körülmények közt legfőbb tekintet: az egyházak választási szabadságát, — adassék meg nekik a tér erejük kifejtésére: itt én csak az ellen tiltakozom, hogy egy iskolai kitűnő káplánt feltétlenül elébe helyeznek egy rendes lelképásztornak, olyannak, a ki magát igazán kitűnőnek bizonyította. Az irodalom munkását a hivatottak az egész országban, az áldásosan működő egyházmegyéje ösmerni tartozik. Ugyanazért egyszerű jelentkezésre minden ilyen egyént feltétlenül jelölni kell

bárhova, káplánt is a jogosan megkívánható 2 évi szolgálat után.

Feltétlenül elvetendőnek látom azért, tehát a káplánokra nézve is, a vizsgálatok osztályjegyei szerint különbséget tenni. Ugy hogy a bizonyítványok új alakban kiállítását vélem szükségesnek úgy, a mint van az más pályák okleveleinél: egy darabban a 2-ik vizsga után, a mely igazolja azt, hogy az illető a lelképásztori hivatal folytatására képesítve van. Adatnék igazoló az 1-ső vizsga letételéről az egyházkerület által, a melylyel az ifjak segédlelkészi teendők végzésére kibocsátatnának.

Hogy az életben iskolai bizonyítványok után ítéljünk, az tévesztett gondolat. Mert vajjon tudná-e valaki vitatni, hogy az életben is csak az a derék, a ki az iskolában kitűnő volt? Legalább is van az élet kitűnőségei között iskolai közepes anynyi, mint kitűnő. És a lelképásztori hivatal gyakorlati életpálya. Biztosíték-e vajjon az egyház jól kormányzására, a jó lelképásztorkodásra a vizsgai bizonyítvány? Senki sem fogja beigazolni azt, hogy általában jobban kormányoztatik az egyház ott, a hol egy kitűnő bizonyítványokkal ellátott lelkész működik, mint ott, a hol a lelkész bizonyítványai az iskolából csak közepesek, avagy éppen „elegendők“. Talán nem olvassa ki soraimból senki azt, hogy én ezekben a protectióban bizakodó sem mirekellőségnek óhajtok lábot adni a korhelységre az iskolai életben, hiszen már kifejeztem nézetemet az iránt, hogy úgy az iskolai, mint a lelkészképeségi vizsgákon a legszigorúbb vizsgálatoknak vetessenek alá a lelkészjelöltek. Hanem a meny nyire üldözendőnek tartom azt, éppen úgy borzadok a másik szélsőségtől, a Phaedrus szajkójának göggyével járó üres fejű „kitűnőség“-től, mely, a mint figyelemben részesült az őt csupán feleletei után ismert tanárjai részéről, semmi társadalmi műveltséggel, sem gyakorlati életösmerettel nem bírván, mely megtanította volna őt, hogy az életben nem foglaljuk el okvetlen azt a helyet, a mit az iskola padjában, ily figyelmet, kitüntetés követel az élettől is, s nyer helyette akárhányszor szánó mosolyt.

Van még egy általános természetű megjegyzésem „szabályzatunk“-ra s a javaslatokra: a külföldi utazás, „hallgatás“ által nyújtott előny. Hát ezt honnan veszik; mire alapítják, hogy ez is, mint a kalkulusok, valóságos kultuszszá nőtte ki magát? Benne van hát ez is a zsinati törvényben? Melyik §-ban? Benne van — mondhatják — hallgatólágoosan. A s. lelkészeknél a tudományos képzettség előny s ezt bővebben szereshet a külföldön! Jól van! De hát akkor miért van, hogy csak a jelesen vizsgázottaknál számíttatik a külföldi egyetemi hallgatás? Hát az, a ki nem nyert jeles osztályzatot, ha egyetemre megy, nem tudja ott éppen úgy gyarapítani az ő tudományos képzettségét, ha akarja, mint egy „jeles“? Ugy talán, a ki jelesen nem vizsgázott, az eo ipso oly vasfejű, hogy többé tanulni sem tud, még ha komolyan akar is? Ne legyünk felületesek! Ne kapkodjunk mi mindig a külföld ragyogó képei után! Hiszen az bizonyos, hogy a külföld éppen a theologiai tudományosságban sokkal magasabban áll, mint mi. Menjenek azért és tanulmányozzanak ott azok, a kik theologiai tanárok akarnak lenni; szerezzenek ott magoknak tudományt és ismerkedjenek meg az ottani hitélettel. Mikor haza jöttek, az itthoni hitélettel is ismerkedjenek meg, és ha bírnak önállósággal, kifejlődött jellemmel, ábrándképek által meg nem vesztegetett ítélő képességgel: válaszsák ki az idegenből azt, a mi nekünk jó, a mi nálunk, a mi specialis viszonyaink közt meg-

valósítható és miután kellőleg, lényege szerint méltatva felmutatták a leendő gyakorló lelkészek előtt a külföld hitéletét s megismertették velök a mienket; felhívták azok figyelmét a nálunk észlelhető tünetekre a vallás-erkölcsi élet mezején: adjanak nekik józan, gyakorlati útmutatásokat, a melyeket a mi népünk életében is megvalósíthatnak. Az így képezett ifjakkól lesznek jó lelképásztorok, kik már kilépésükkor az iskolából félig-meddig ismerik a nép vallás-erkölcsi állapotait s az útát is, melyen azok közt haladniok kell, s nekünk ilyen lelképásztorokra volna szükségünk. E helyett pedig kimegy sok gyermekifjú külföldre, a kinek nincs megállapodott jelleme, nincs egyénisége; mondhatni, annál veszélyesebbé válik itthon, mennél inkább el van telve buzgósággal, mert lát sokat, de minél kevesebbet ért s félrevezettetik; a helyett, hogy átértené az igaz ker. hitélet lényegét a maga teljességében, csak a forma, a külsőség marad meg lelkében, a melylyel itthon nem képes magát feltalálni, vallásos helyett kegyeskedő, szenteskedő lesz, a mit a mi gyakorlati irányú népünk józan érzeke multhatlanul észrevesz. Hallomásom szerint ma már magok a külföld barátai is félnek a mind sűrűbben jelentkező szomorú tünetektől. Példákat tudnék erre idézni s kedvem is volna hozzá, de csak nem teszem. Igaz, hogy az általam ismert példák kivételek, bár nem oly ritkák, mint gondolnánk; de hogy a külföldön járás feltétlenül előnynek vétessék, annak téves voltát csak néhány eset is hangos szóval bizonyítja. Csak a valódi tudomány, csak az méltó elismerésre! Azt pedig hogy hol szerezte valaki: itthon é vagy a külföldön, megkülönböztetni, és ezt amaz előtt érdemesíteni, megszegyenítése önmagunknak.

Ezeket akartam elmondani. Ezek alapján igen röviden lehetne formulálni a lelkészminősítési szabályokat, melyek így sem tagadnák meg a törvény szellemét s méltányosak volnának úgy az egyházak, mint egyesek iránt:

„Addig is, míg egy új zsinat visszaállítja a feltétlen választási szabadságot: a korteskedések lehető szigorú ellenőrzése mellett 2 évi gyakorlat után bármely egyházba jogosult bármely egyén a törvény által kívánt 3—5 szám korlátai között, úgy azonban, hogy a választó gyülekezetnek az érdeme-sebbek hathatósan ajánltassanak figyelmébe, de mégis úgy, hogy — mivel ötnél több egyén nem jelölhető, a kijelölendők közé az egyház által óhajtott egyén, ha ellene erkölcsi tekintetben kifogás nincs, okvetlen felvétessék“. Nincs ebben megsértve a törvény s lehetőleg, de igazságosan méltányos.

És az én álláspontomon a „törvénynyel“ és „szabályzat-tal“ szemben, több mondani valóm most már nem volna. De mert nem lehetek elég vakmerő remélni, hogy a javaslatkészítésre kiküldött bizottság s majd az egyházkerület ezen én álláspontomat magáévá tegye, — kérő szómat, a melyet az egyházak magasabb érdekében emeltem fel, ha meg nem hallgatják, felemelem azok érdekében, a kiknek javára van az egész „szabályzat“ s készülnek a javaslatok: a lelkészek és lelkészjelöltekért szólok, ha amazért hiában szólanék.

Ha már mindenáron csak a papok javát munkálja minősítési és választási törvényünk; ha aztán a papok között, kint az életben nem az igaz, a való érdemeket, hanem az iskolai kálkulusokat akarja jutalmazni: én úgy gondolnám, hogy nagy és komoly megfontolást igényelne annak a készitendő új szabálynak olyan szerkesztése, a mely legalább a papok iránt legyen hát teljesen méltányos és ha kálkulusban helyezi is az igaz érdemet, ne emeljen oly áthághatlan választófalat a kü-

lönböző bizonyítványú egyének közt, mert csak a békességet veszélyezteti azzal az Ur szolgálói között, a mely pedig így sem nagyon örvendetes. Az én ítéletem szerint ilyen, a papok iránt lehetőleg méltányos szabályzat lenne az, mely javaslatképen közöltetett a Debr. Prot. Lap 1888. szept. 15. számában „egy rendes lelkésztől“ a 4-ik pont d) nek azon módosításával: „Minden újabb esztendő felsőbb osztályra ad jogot“, azaz p. o. elegendően képesített egyén, mint káplán is 3-ik oszt. egyházba 3 év, 2-ik oszt. egyházba 4 év után jogosult; míg a szerint akképen is lehetne ezt értelmezni, hogy csak midőn már rendes lelkészsé lett, attól számítandók az évek az előbb menetelre. Nem lehet minősítési törvény — mihelyt a választási szabadság korlátozva van — túlságosan méltányos s így ez sem az a s. lelkészek iránt sem, kinek ha csak egy-két évet kell is káplánságban tölteniök, szégyenletesen nyomorult a helyzetök. Ha a káplánt tartó papokat nem lehet kényszeríteni, hogy káplánjaiknak, a kik sokszor az egész családnak kenyérkeresői, adjanak legalább annyi fizetést, mint egy jó cselédnek: a minősítési szabályzatnak kellene olyannak lenni, mely engedné azt a káplánt mielőbb tisztességes helyhez jutni. És íme a dunamelléki egyházkerületben emelkedett hang, mely azt javasolja, hogy a káplánok fosztassanak meg a papi jellegtől, ha megházasodnak (talán jó volna behozni a coelibatust?), holott emberies intézkedésével, az ott még nyomasztóbb minősítési „szabályzat“ enyhítésével e bajon is inkább tudna segíteni. Törölje el embertelen szabályait és nem fognak házasodni a káplánok! Tiszántúli egyházkerületünk tegyen a humanitás felé oly lépést, mely kívánt eredményt hozván, a többi egyházkerületeket is hasonló, emberies cselekvésre bírja!

Hogy végül, legalább az oly szembeötlő tévedéseket, melyeknek még a legújabb javaslatban is, p. o. hogy 2-od oszt. egyházba jelesen képesített káplán 2 évi, nem jeles (óriás aránytalanság! és közép: „jó“ nincs) osztályzatú 5 évi szolgálat után bocsáttatik, hogy csupán a 3-ad oszt. egyháznál van felvéve „jó“ osztályzat s t. e. f., pótolni fogja a bizottság, ahhoz már — azt hiszem — kétség sem férhet.

Nagy István.

A stóla-javaslat kérdéséhez.

I.

Lapunk 7. és 8-ik számaiban X. Y. úr a főtiszteletű egyházkerületnek mult évi 209. sz. a. a stólaügyben beadott javaslatát magára nézve teljes útbaigazítólul nem találván, kételyei eloszlátása végett azt, mielőtt az egyházmegyék hozzá szólának a letárgyalnák, a nyilvánosság előtt óhajta hozzá szólások által tisztázni.

X. Y. úr első cikkéből a kereszteleési ügyre vonatkozó stólaris kérdést látom szellőztetni, s erre nézve óhajta kételyeit eloszlátani.

A felszólalás nem alaptalan, korántsem nevezhető gáncsolódónak; mert a stólaügyben beadott javaslat némely tételei kellő tájékozással nem szolgálhatnak, oly tájékozással, melyet követve a lelkész, — általa, — saját szempontjából ítélve azok értelme fölött, biztos révpartra juthatna.

A gyakorlat különbözőségeit figyelembe véve azért, az egyetemes — közérdek szempontjából elmondom én is e javaslat körüli szerény nézeteimet, figyelmébe ajánlva tisztelettel a

döntő köröknek, már csak azért is: nehogy a javaslat jelen alakjában és szövegében jogérvényre jutván, scrupulusokat hagyva fel, — a kellő tájékozatlanság miatt némelyeknek önkénykedésre, a kapzsiságra nyílt utat mutasson; — eshetőleg a javaslat-készítő, azt részben jogérvényre emelő egyháznagyok előtt a fegyelmi ügyek szaporodjanak, — s majdan — a mit különben feltételezni sem merek — a stólaügyben hozott szabályok egyéni felfogás szerinti magyarázataira tért nyissanak.

1-ör. A kereszteleési stólaügyben tett javaslat szerény nézetem szerint teljesen útbaigazító, tiszta s világos, semmi scrupulust a lelkésznel nem támaszthat.

Ugyanis: Én kereszteleési beírást kereszteleési actus nélkül épen úgy nem tudok képzelni, mint kereszteleési actust kereszteleendő csecsemő nélkül. Ez utóbbiak nem léte kizárja és teljesen nélkülözi az előbbieket. Mint ok és okozat függvény össze ezek: kétségtelenné lesz, hogy egyik a másik nélkül nem létezhetik, mert egyik a másiknak szülője. A beírás a kereszteleés okozata lévén: nyilvánvalóvá válik, hogy a stóla mindkettőért van megszabva a javaslatban; vagyis: a kereszteleés végrehajtó egyénnek e ténykedését anyakönyvbe is kell jegyeznie. És ez a dolog elvi meritumát tekintve, még akkor is fennáll, ha voltaképen az elanyakönyvelő lelkész nem hajtott volna is végre a kereszteleést; mert annak — ha már más lelkész által is — kétséget kizárólag meg kellett történnie. Nevezetesen: ha bizonyos körülményeknél fogva nem illetékes helyén keresztelestetik meg a csecsemő s a más egyház lelkésze által végzett kereszteleési actusról szóló hivatalos jegyzék, a javaslatban érintett értékű stóllával, illetékességi szempontból, ő hozzá, bejegyzés végett áttétetik: annak igazolásul szolgál ez is, hogy kereszteleés nélkül bejegyzés nem történhetik.

A mi az egyenlő időt és munkát igénybe vevő, mégis a bejegyzésért a különböző helyeken teljesített kereszteleésre vonatkozó stólaügyre tett megjegyzését illeti X. Y. úrnak: nézetem szerint a fentebbiekben, hiszem, kellő tájékozást nyújtottam; mindazáltal az ügy practikumát tekintve, úgy vélekedem, hogy a javaslatkészítő tisztelt bizottság előtt igen lényeges érvek lebegtek, midőn a különböző helyeken végzett kereszteleésért különböző stóllákat szabtak meg. Nevezetesen: a templomban való kereszteleés által a lelkésznek azonkívül sok oldalról igénybe vett ideje kíméltetik meg s általa a hívek kívánt rendhez szoktattatnak s a kereszteleéshez kötött és még ma is uralkodó téves és babonás meggyőződések oszlattatnak el. E sákramentális nyilvános helyen való ténykedés által hitelvi erősbülés válik kétségtelenné; s a mi figyelmen kívül nem hagyandó: a templomban való kereszteleés által a megkeresztelt csecsemő polgári viszonyainak előtérbe lépésénél s mulhatlan bekövetkezésénél az olyannyira megkívántatott visszaemlékezés a nagy közönség számára nagyon meg van könnyítve; de végre e krisztusi institutio profonálásának útja záratik: miért is nagyon méltó, ha ezen érvek ellenében követelt kereszteleésekért, illetve ily kereszteleések bejegyzéséért járó stóllákat is a dolog mindkét érdekére való tekintetből magasabbra szabta.

A javaslatban szereplő „beírás és kereszteleés” kifejezés engemet azért nem vezet tévútra: azt a fenti értelmezésben magamra nézve teljesen megnyugtatónak találom. Hanem

2-ör másképen áll a dolog a javaslatnál az esketésre vo-

natkozólag. Itt már tárt kapu áll a lelkész előtt a többfelé magyarázható eme kifejezésben: „szokott napon és időben”, „rendes időn kívül”. Melyrevalónézve t. Szerkesztő úr becses engedelmevel legközelebb szándékozom álláspontomat s szerény nézetemet feltárni.

Keék.

Nagyváthy Ferencz,
ev. ref. lelkész.

Tárcza.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

(Folytatás.)

Ezzel legalább megtaláltuk a vallási tudat legáltalánosabb tartalmát, mely az egyes vallási és philosophiai rendszerekben észlelhető s arra az eredményre jutottunk, hogy a vallás nem nagyészű diplomaták és tudósok alkotása, sem nem a pusztá szükség a vallásoknak és vallásosságnak szülőanyja, hanem igenis az a vonzalom, az a tudat, mely az embert és Teremtőjét elválaszthatatlanul összeköti. Tudják ezt még magok a pogány vallások is, melyekben a fejlődés minden stádiumán ennek az istentudatnak különböző nyilvánulásaival találkozunk. Noha nem tagadható, hogy itt — hasonlóan az emberiség gyermekkorához — a vallási tudat forrása a pusztá természet és e tudat első nyilvánulása a félelem. De a kiindulási pont itt is, az összes vallásokban meglevő s általunk ismételt hangsúlyozott realitas. Az első definitio, mely Cicerótól ered, szintén igazolja a mi felfogásunkat. Religionem eam — úgy mond — quae in metu et caeremonia deorum sit, appellat. Ez a metus — mint fent említők — sohasem jelentkezik önmagában, nyomában jár az erkölcsi nyilvánulás, melynél fogva „qui omnia, quae ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent et tanquam relegerent, religiosi dicti sunt ex relegendo”. (Cicero, de nat. deor. 2.). Tehát relegere az alap, melyen Ciceró definitioja szerint a vallás nyugoszik. Hogy azonban már a kijelentett vallásban a félelemszülte érzés más nyilvánulást nyer, az természetes. Épen erre akart rámutatni Augustinus a religio etymológiájának nyomozásában, alapul vevén ezt a verbumot: reeligere (scil. deum, quem amiseramus.). H. ö. Augustin, de civit. Dei 10. Lactantius, Institutt. div. 4 Zwingli „de vera et falsa relig”. Opp. Vol. III.

Minden eddigi felfogáson hasonlíthatatlanul felül áll, mert sokkal bensőbb, tartalmasabb és örök alapon nyugovó az a vallási tudat, mely a bibliai kijelentésen, mint romolhatatlan szegletkövön felépült monotheistikus rendszerekben, illetőleg a zsidó vallásban, még inkább és par excellence a keresztyénségben, mint actu létező áll előttünk. Vegyük ezt kissé szemügyre.

Izrael vallásának alanyi alapelve a végetlen és véges akaratnak elkülönítésében található meg; t. i. itt a véges emberi akarat, a mindenségen feltétlenül uralkodó végetlen isteni akarat szemből úgy tűnik fel, mint teljesen erőtelen, hiábavaló, elenyésző semmiség. Az emberi és isteni akaratnak ez ellentétéből ered aztán az a tudat, hogy csakis akkor lesz elérhető e két elv kibékülése, vagyis akkor jó létre igazi erkölcsi élet, ha a korlátolt emberi akarat önkényt aláveti magát a végetlen isteni akaratnak. (Noack, Bibl. Theol. 1853.). Az alárendeltségi tudat egy főbb hatalom irányában egyik ke-

leti vallásrendszerben sem nyert ily éles és határozott kifejezést, mint Izráel népének vallási tudatában. Itt ugyanis már az isteni nem pusztán természeti hatalomként tűnik fel, mint a babyloni, egyiptomi vagy perzsa rendszerben, hanem úgy, mint minden véges és természeti fölött felül álló, egységes akarat-
tal bíró feltétlen valóság, a ki minden létezőnek általános törvényt szab és lényegében E g y. (Deut. 6.). A szellem és természet tökéletesen különböző. A véges, mint csakis feltételesen létező fölött annyira kiemelkedik a végetlen, hogy vele szemben amaz teljesen eltölpül. Az ég és föld Ura, Jahve oly hatalom, kinek trónja az ég és lábainak zsámolya a föld. Ezen kívül a héber vallástudatban Isten személyiséggel bír, tehát nem pusztán szellemi abstractió, hanem valóság, igazság; még pedig oly abszolút létező, kit tér és idő nem korlátol, ki bár munkál és hat az egész föld kerekességén, mindamellert végzetlen voltát az egek be nem foghatják, sem az idők nem szoríthatják határok közé. Ő az abszolút bölcsesség, mely minden dolgokat egybefoglalva tart mintegy egy gondolatban; ő az abszolút hatalom, a mennyiben a világ az ő akaratának realitása, t. i. az universon az ő akaratának műve. Mint ilyen abszolút lénynek dicsőségét hirdetik az egek és az egész kiterjesztett erősség. (XIX. Zs.). Nagyon természetes, hogy ezen az állásponton az istentudatban a vallási és erkölcsi elem elválaszthatatlanul egybe van forrva, melynek is mint olyannak nyilvánulása az „Isten előtt járás“ mozzanataiból ismerhető fel. A mi pedig a Jahve és Izráel közti viszony alapját és zárvékét illeti, az nem más, mint az a vallás-erkölcsi követelmény, mely az Ábrahám-mal kötött szövetség feltétele, t. i. hogy ő, illetve Izráel, az isteni akaratnak tökéletesen megfeleljen s legyen **יָשָׁר**, integer. (Gen. 17.). Ezt az erkölcsi követelményt feltételezi a Jahve mint abszolút hatalom, kinek tulajdonságairól tanúskodnak nevei, p. o. **אֱלֹהֵינוּ**, melyre a pátriárkai kor ősi vallási tudata vonatkozik. Ábrahám hite sem egyéb, mint a Jahve akaratára iránt való feltétlen engedelmisség, mely mint ilyen, a vallás-erkölcsi tudat forrásának tekintendő. Ez a Jahvetudat él Izráelben, mely magát **אֱלֹהֵינוּ** Jahve népének tudja, vagyis oly papi népnek, mely az egy igaz Isten ismeretét, a világ minden népei közé elvinni hivatva van és pedig egyenesen annak a megbízatásnak alapján, melyet Jahvétól, mint „kiválasztott uép“ nyert. Ez elhivatásából folyólag Izráel szorosán kötve van Jehovájához, még pedig szigorú erkölcsi feltételek mellett. Folytonosan szembe állítva látja magával a törvényt, Jahve akaratát, mint objectív egészet, a mely szerint kell járnia Urának színe előtt. Engedelmissége áldást, de viszont a kötelesség elmúlásztása átkot von maga után. Lényegileg tehát az ótestamentomi istentudat és az abból kifejlődött vallás-erkölcsi élet egy és ugyanazon az Isten félelmével s a Jahve útján és az ő színe előtt való járással. Miközben míg egyfelől a Jahve igazságának és örök hűségének bizonyágtételei folytonosan befolyásolják a kegyes izráelitát, másfelől a boldog jövőre irányuló ígérek állandó biztatást nyújtanak lelkének. (Köstlin.). Ime ez a legalitás még nem engedhet és nem tulajdoníthat a mindeneket átható és éltető szeretetnek oly központi jelentőséget, hogy a vallás-erkölcsi életet érdeklő összes mozzanatok arra kelljen visszavezetni, illetőleg csakis abból lehessen dedukálni. Itt az Isten félelme képezi az erkölcsi élet alapját s ennek kifolyása az Istennel való viszony többi mozzanata, p. o. az Isten megismerése, mint az erkölcsi vonzódás szüleménye, mely többet ér minden áldozatnál; továbbá az értelmi képesség legmagasabb foka, a bölcsesség, mint a vallás-erkölcsi életnyilvánulás

irányadója. Objective meg az egész ótestamentomi vallás összefoglalata, a Jahve kijelentése Izráelhez, vagyis a **אֱלֹהֵינוּ**. Ez azonban még csak betű, ígérek tára, mely mind igazsággá lett, midőn **ἐλάλει ἡ ἐκείνη ἐγένετο**. (Ján. 1, 14.).

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

„Home Suisse“ Budapesten.*)

Mit jelentsen e közlemény címe? „Home“, az annyit tesz angolban, mint a német „Heim“, a magyar „otthon“, vagy menhely; „Suisse“ pedig francziául annyi mint „svájcezi“. Tehát „Svájcezi menhely“ Budapesten e közlemény címének értelme.

Ugyanis a svájceziak, tapasztalva azt, hogy honleányaik nagy keresletnek örvendenek, mint *bonne-ok* és nevelőnők a kontinens minden részében; de sajnosan tapasztalva azt is, hogy ezek a leányok részint lelketlen iskolai és egyéb ügynökségek karmai közé kerülnek és keresményök jelentékeny részét kénytelenek ezeknek — elhelyezési díjképen — átszolgáltatni, — részint hogy az azonnal helyet nem találó leányok e világvárosokban biztos erkölcsi romlásnak vannak kitéve: keresztyéni szeretettől és hazafias humanitástól indítatva, a svájcezi kormány segélye és külföldi konzulai segélye és oltalma mellett mindenfelé alapítottak „Svájcezi menhelyeket“ (*home suisse-eket*), melyeknek közvetítésével svájcezi honleányaik a fentjelzett kettős veszély ellen megóvathassanak.

Most már a franczia *bonne-ok*nak és *gouvernantok*nak elútzandó svájcezi leányok kormányuk részéről ajánlattal látatnak el azon főváros konzulához, hova útzanak és ez viszont a helybeli *home suisse-be* ajánlja őket felvétel és elhelyezés végett.

Az ilyen svájcezi menhely terjedelmes helyiség, mely deszkafalakkal kisebb szobákká átalakított termekből, egy társalgó és étteremből és az igazgatónő és a cselédség szobáiból áll.

Az igazgatónő egy képzett nevelőnő, ki az elhelyezendő leányok képességéről szakszerű ítéletet képezhet magának és ki a menhely gazdasági vezetésébe is be van avatva.

Az ily menhelyen a nők lakást és élelmezést kapnak bizonyos díjért (pl. Budapesten napi 1 frtért) és díj nélkül elhelyeztetnek. A szegény leányok a díj alól felmentvék, sőt szükség esetén ruhával és esetleg pénzzel is segélyeztetnek. A menhelynek orvosa is van s a gyógyítás ingyenes.

Ily célra a pénzt adják: első sorban a svájcezi szövetséges kormány, rendes évi segély alakjában; másodsorban a svájcezi kantonok és hármadsorban a jótévk, kik, mint szabad adakozók, tagjait képezik annak az egyesületnek, mely a helybeli menhely fenntartásához járul és annak kormányzásában önkéntesen vesz részt. Egy része az adományoknak azon úri családok önkéntes (tehát nem kötelezett) ajándékaiból gyűl össze, kik az illető menhely szolgálatát igénybe veszik.

Ez intézmény mindenütt életrevalónak bizonyult és annyira kedvelté lett, hogy közvetítését franczia, német, magyar, angol, belga, orosz, svéd, dán, görög, román és olasz leányok is

*) Tárgyhalmaz miatt késett. Szerk.

igénybe veszik. Az eredetileg svájci intézmény pedig nem vonakodik ennével jótékonyágát nemzetközivé változtatni.

Ily menhely 21 év előtt létesült Bécsben, Mademoiselle de Blaireville elnöksége mellett s mely a múlt évben 708 egyénnek adott menhelyet és 220-at helyezett el.

A bécsi menhelynek szülötte a budapesti, mely 6 év előtt alakult meg s melynek kormányzó bizottsága a következő: De Blaireville k. a. elnök, Haggenmacher M. asszony alelnök, Naef. A. pénztáros, Grossmann H. titkár, Bach L., Koenig Mária Johanna, Ray Erzsébet, Schulthess-Rechberg E., Klauser asszonyok, Miss E. C. Moody, Laug, Hirschler, Naef-Hensler, Kienast, Haggenmacher Gizella és Weiss J. asszonyok.

Igazgató: Mademoiselle Alexandrine Bolle.

Helyisége Budapesten, a Gyár-utca (18.) és Andrássy-út sarkán, a 4-ik emeleten van.

A budapesti svájci menhely Haggenmacher svájci konzul oltalma alatt áll.

Múlt évben 301 leány talált itt menhelyet. nevezetesen 75 svájci, 70 német, 35 francia leány, a többi szám pedig angolok és magyarok közt oszlik meg. Elhelyeztetett 112. A főlső számú bentlakó átutazó volt. Szegények 19-en nyertek ingyenes menhelyet 67 élelmezési napon át.

A Budapesten lakó svájci leányok vasárnaponként néhány órát töltenek el a menhelyben és mindenkor nagy feszültséggel várják azon vasárnapot, mikor a svájciak lelkésze, Mr. Selli Bécsből Budapestre jön, hogy a hold-utcai ev. ref. templomban francia istentiszteletet tartson.

Egyik súlyos betegét a menhelynek Weiss egyesületi orvos szerencsésen kigyógyította.

Ezen ismertetés egyik czélja az is, hogy azon szülőknek, kik francia, angol, német, magyar vagy más nyelvű bönöket vagy nevelőnőket, gyermekkertésznőket óhajtanak családjaikban alkalmazni, ily cím alatt: A „Home Suisse“ előljáróságának, Gyár-utca 18. sz., 4-ik emelet Budapest — ezen teljesen hiteles intézethez méltóztassanak fordulni, elkerülve a drága és sokszor nem hiteles, úgynevezett iskolai ügynökségeket! És ha meggyőződtek arról, hogy díj nélkül ki lettek szolgálva, ne sajnáljanak a menhelynek egy kis ajándékot küldeni, mely az évi tudósításban nyilvánosan fog nyugtáztatni.

Megjegyzendő: a szülők kiköthetik, hogy az illető nő milyen vallású és mily országbeli (pl. svájci, vagy északnémet stb.) legyen.

E lap olvasóit pedig érdekelni fogja, hogy a bécsi menhelyben, múlt évben 309 protestáns leány talált felvételt. (A bécsi „Home Suisse“ Himmelfortgasse 20. sz. a. van).

Magam is a budapesti menhelyből Tápió-Sz.-Mártonban már 3 gyermekkertésznőt alkalmaztattam.

Láng Adolf.

Irodalom.

Hörk József műve az ágostai hitvallású superintendensekről.

(Vége.)

Szóljunk végül némely kívánni valókról, hiányokról, s a művet előnyösebbé tehető vonásokról, e végre néhány jóakarátú észrevételt el nem hallgathatok.

1. A mily emelkedett, megkapó és könnyen folyó az irány a mű vége felé, annál feltűnőbb az előző részekben, néhol, a pongyolaság és simasághiány. Például a 11. lapon Xylander életében a következő tétel darabos és jó hangzást nélkülöző: „Itt (Odera-Frankfurtban) csak egy negyedévig tartózkodék, és mivel azt hallotta, hogy Wittenbergben, ott tartózkodván nagyobb számmal honfiai (tanulók), könnyebben kaphatja meg az otthonról várt pénzt, — oda ment át, nem hogy ott tartózkodjék, hanem hogy pénzt megkaphassa“. A 13. lapon a 2-ik kikezdés szintén simításra vár és nagyobb gördülékenységre. A 25. lapon a „lantate vasárnapon“, — sajtóhiba. A sok zárjel is zavarja a folyékonyt. A 27. lap e sorai: „Iratait fia Jakab Thornba vitte, hová selmeczi papsága után (melyet Bártfáról való elűzetése után nyert volt), Bártfára atyja helyére hivatván s újra elűzetvén, vonult“, — nagyon nehézkesek.

2. Az életrajzi modorral együtt járó részleges személyi adatok a születés, rokonság, családi viszonyok, alsóbb és felsőbb képzés, tanárok megemlézése, — bizonyos egyhangúságot, mellékes tekintetek bevegítését, ismétléseket idéz elő, — ezeket rövidebben, tömörebben lehetett volna érinteni. Igy az olvasóra fárasztó s bizonyára nem ad kellemes élvezetet, kivált a hol a közesemények nem indokolják kellőleg a túlterjengő részletbe menést. Érdekes vonatkozások vannak ugyan az egyes hazai iskolákra s tanáraikra, de mivel legtöbbször csak nevek említetnek, az iskolákról nem kapunk biztos képet. A 23. lapon 5 sorban 11 tanár említetik szótárszerűleg, kiket nem ismerünk, s nem jellemeztetvén egyik sem, azonnal elfeledünk. Az ilyen eljárás túlterhelő és felesleges. Talán jobb lett volna a superintendensek életét két részre különíteni el, a superintendenssé választásig csak bevezetőleg, jegyzetben vagy függelékben adni az előélet summás rajzát, aztán a superintendensi pályát, közhatast bőven fejtegetni és behatólag, a püspökök életében fő tárgy: mint püspök mit csinált az illető és meny nyiben folyt be az egyház vezérlete által annak előbbvitelére? Fárasztó a tömördek lelkészi állomás változtatása is egyesek életében. Ha Bod Péter vagy Tóth Ferencz hasonló műveit olvassuk, tagadhatlanul kellemesebb és vonzóbb azok olvasása, mert lényegtelen apróbb mozzanatokkal megterhelve nincs, s a figyelem a főalakra marad szegezve.

3. Könnyű lett volna elvonva a személyes résztől, bizonyos korszakot véve fel, előbb a kerület történetét általános vázlatban mesterileg előadni, — s aztán kiegészítésül a korszakban szerepelt superintendensek tevékenységét, életét. Igy mint most van, lexicon-, encyclopaediaszerű a szerkezet, az egész nem látjuk jól, innen van, hogy szakember élvezheti a művet, a nagyobb közönséget sok helyen lankasztja. Kivált a hol, p. o. Fischer élete végen, 3 jegyzet is csatolatik (54. l.), mely beolvasható nem volt, az ilyen is árt az egységnek, szerkezeti összhangnak.

4. Általában a theologiai szellem, irány és fejlődése, a püspökök abban ténykedése, kellőleg érzékeltetve legtöbb helyen nincs. Ennek egyik oka, hogy a hol vonatkozás, czélzás, alkalom fordul is elő, csak újjmutatással, vagy homályos czélzással találkozunk. A felette érdekes „Formula concordiae“ feletti vita csak itt-ott (17. l., 22. l. stb.) érintetik, de a laikus olvasó, mely talán azt sem tudja, mi az? — sötétben marad annak mivolta, hordereje felől, s a hazai ág. hitv. egyház e nagy és fontos theologiai mozzanatáról, történetéről biz-

tos és világos tájékoztatást nem nyer. A 38. lapon említve van, hogy több felszentelt pap megtagadta „evangéliomi hitét”. De miben állott az a megtagadás, sejtteni is alig lehet; vagy miért történt az? mit kell a megtagadás alatt érteni, tán azt, hogy kálvinistákká lettek? Hát ez megtagadása „az evangéliomi hitnek”? Az ily ki nem fejtett behozások akár elmaradhattak volna, haszon és világosság abból nem hárul történelmünkre. A hittani oldalak leplezve maradtak.

5. Számtalan zsinat neve sorolattik fel, de mik történetek azokban az egyház életére nézve, s a püspökök része azokban, legtöbb helyen mellőztetik; az ily eljárásnak jelentősége alig van. Sem a híres rózsahegyí, sem a pesti zsinat nem vázolttatik, mintha csak holt tagok vagy néma szemlélők lettek volna a superintendensek.

6. A világi elem hivatalos befolyásának kezdetéről, a superintendensekkel párhuzamos kormányzókul állításáról legkisebb tájékoztatás nincs, pedig a felügyelők törvényes beiktatása az egyházszerzetbe, épen a püspöki jogkörrel lényeges összefüggésben van, ezt szűkebb mederbe vetés a püspökök életében és tevékenységében változásokat idézett elő. Külföldi olvasó egészen zavarba jöhet, mikor (p. o. 41. l.) Szirmai Tamás felügyelő, mintegy világi püspök, belenyul az egyházszerzetbe... mintha Deus ex machina-féle új tényező tűnnék fel és egy szó sincs a lényeges és nagyszerű változásról, módosulásról, idomulásról, újításról. Azt lehet mondani: nem tartozik a munka keretébe. De tartozik az új tényezők megvilágítása, különben érthetetlen lesz épen az egyházkormányzat változása, az egyházkormányzók (püspökök) életében pedig annak kiderítő jelentősége van. A világiak működését látjuk szép részletekkel a 19. században, de korább csak itt-ott és töredékesen.

7. A protestáns irodalomról a püspökök írott művei csak könyvcímjegyzéket, nomenclaturát adnak, de tartalmuk, irányok, jelentőségök felől tárgyalás nincs. A fontosnak látszó művek lehelyéről legalább jó lett volna, (ha lehet), útastást adni, vagy kideríteni, hogy eivesztek, avagy lappanganak. Érdekes volna tudni, hogy Xylander „Miscellanea ad rem ecclesiasticam pertinentia” XII. kötet műve hol található, megvan-e? Ambrózy dogmatikája (Nucleus christianae doctrinae. 1745) részletes méltatást érdemelt volna, a magyar protestáns dogmatikai irodalom szerény volta egy kis támaszponttal gazdagodott volna. Fábry Gergely irodalmi érdeme is, műveiből, beletekintés után, vázolható lett volna. Nikolay történelmi munkája az eperjesi tót egyházzól (63. l.) megvan-e valahol? Bod Péter a püspökök munkáiról is ad sokszor találó, bár rövid ismertetéseket, szellemét feltünteti némelyiknek s így a figyelmet felkelti azok iránt s a prot. theologiai irodalomhoz adatokat szolgáltat.

Ez észrevételek nem azt érintik, a mi a gondos műben van, hanem azt, a mi nincs benne, de a benne lével által becsesebbé válnék a mű. Jelen alakjában, kivált ha a sok latin síratokat, epigrammákat is oda vesszük, nem a nagy közönség, hanem inkább a történetbarátok és inkább szakemberek kielégítésére szolgál... így fogva fel, a legcsekélyebbnek látszó név és viszony-adat indokolva van, forrásul szolgálóland még ezután írandó történetrészletekhez.

A nagy jellemek jövöre se fogyatkozzanak el az evang. egyházból, fennállásának az leend egyik biztosítéka. A Szentlélek pedig „Tegye szolgálait bölcsékké, szilárdakká és vitéz-

kedökké az Isten igazsága mellett”. (Havergal Francziska hymnusa).

Debreczen, 1889. febr. 8.

Balogh Ferencz,
hittanár.

Értesítés. Zsilinszky Mihály, az akadémia tagja, érdekes és tanulságos munkát bocsát a nyilvánosság elé. Címe: „Egy forradalmi zsinat története 1707—1715”. A mű a II. Rákóczi Ferencz-féle forradalomnak egy, eddig kevésbé ismert epizódját írja le, eredeti okmányok és naplók alapján; számtalan új adatot tartalmaz s az evang. egyházi viszonyokon kívül különösen azon korbéli országgyűlési tárgyalásokra vet fölötte érdekes világot. Az olvasó közönség figyelmét előre is felhívjuk e munkára, mely Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedésének kiadásában legközelebb hagyja el a sajtót.

Különfélék.

Károli Gáspár emléke. Részint Balogh Ferencz hittanár úr gyűjtéseképen, részint e lap vidéki olvasóitól a következő adományok jöttek be hozzám a Károli Gáspár-emlékre. A) A síremlékre adakoztak: Balogh Ferencz 1 frt, Révész Bálint 5 frt, Dicsőfi József 2 frt, Tóth Sámuel 2 frt, Csiky Lajos 1 frt, Erdős József 1 frt, Búzás Pál 1 frt, Liszka Nándor 1 frt, dr. Kovács Sándor 1 frt, Géresi Kálmán 1 frt, dr. Ozory István 1 frt, Thót Ferencz 1 frt, Karsa István 1 frt, Dóczy Imre 1 frt, Sinka Sándor 1 frt, Elek Lajos 1 frt, Karai Sándor 1 frt, Nagy Elek 1 frt, Némethy Lajos 1 frt, Orosz István 50 kr, Bartók Károly patóházi lelkész 1 frt, Nagy Elek kispaládi lelkész 1 frt, Eröss Lajos földesi lelkész 1 frt, Biber József b. újfalvai s. lelkész 50 kr, Szilágyi Géza t.-löki s. lelkész 2 frt, Szemes László sz.-jánosi lelkész 1 frt. Összesen 32 frt. B) A szellemi emlékre adakoztak: Balogh Ferencz 1 frt, Révész Bálint 5 frt, Dicsőfi József 2 frt, Tóth Sámuel 1 frt, Csiky Lajos 1 frt, Erdős József 1 frt, Búzás Pál 1 frt, Liszka Nándor 1 frt, Oszterlamm Ernő 1 frt, Géresi Kálmán 1 frt, Thót Ferencz 1 frt, Tüdős János 1 frt, Márk Pál 1 frt, Nagy Elek 1 frt, Némethy Lajos 2 frt, Joó István 1 frt, Somogyi Pál 1 frt, Orosz István 50 kr, Kovács Lajos 1 frt, Bartók Károly lelkész 1 frt, Nagy Elek lelkész 1 frt, Szemes László lelkész 1 frt. Összesen 27 frt 50 kr. A két nemű célra összesen gyűlt 59 frt 50 kr. E pénz ideiglenesen hová helyezéséről legközelebbi számunkban tudósítjuk az illetőket. Kérjük a további adományokat. Debreczen, 1889. márcz. 8. Csiky Lajos.

Menyhárt János-alapítvány. (Tizenkettedik kimutatás.). Ujabban ez alapítványra a következő adományok jöttek be hozzám: Kósa Ede jármii lelkész 1 frt, Tukacs Lajos nyirmeggyesi lelkész 1 frt, Bartók Károly patóházai lelkész 2 frt, Eröss Lajos földesi lelkész 1 frt, Papp Arthur máté-szalkai lelkész 3 frt, Havas Gyula máté-szalkai segédlelkész 1 frt, Szemes László sz.-jánosi lelkész 1 frt. A már nyugtázott 273 frt 06 krral együtt teszen eddig az alapítvány értéke 283 frt 06 krt, melyből 281 frt 06 kr már a debreczeni nagytakarékpenztárban kamatozik. Debreczen, 1889. márcz. 7. Csiky Lajos.

Lelkészválasztás. A nagykárolyi egyházmegyébe kebeleztett géresi lelkészi állomásra-a jelöltek közül Kormány Lajos géresi időközi lelkészt választották meg lelkészül 62

szavazattal. **Kinnes István** nagykárolyi segédlelkész 31 szavazata, **Kiss Lajos** kaplonyi lelkész 2 szavazata ellenében. A választás ellen óvást adtak be, mert állítólag lélek-vásárlással ment végbe.

Halálozások. **Tury Dániel**, mezőberényi ev. ref. lelkész f. hó 2-ikán, déli 12 órakor, hosszas gyengélkedés után, életének 77-dik, boldog házasságának és lelkészi hivataloskodásának 48-ik évében elhunyt, s f. hó 4-ikén délelőtt 1/2 11 órakor eltemettetett. Reméljük, hogy a következő számban részletesebb nekrológot fogunk adni az elhunytól, kit tiszteletünk kísér át az örök életre s kinek, mint elfáradt, hű szolgának csöndes pihenést kívánunk síri fekhelyén. Áldás emlékeztén, béke poraira! — **Darsi Miklós** borszovai ev. ref. lelkész és gyermekeit, a beregi egyházmegyében, nagy veszteség és mély fájdalom sujtotta: ugyanis nője született **Dávid Zsuzsánna** életének 62-ik évében hat napi súlyos szenvedés után február hó 16-án éjféle 1 órakor agy- és szívszélhűdés következtében elhalt, temetése 17-én délután nagy részvét és sokaság jelenlétében történt. Az elhunyt szorgalmas és jó nő férjén kívül gyászolják édes gyermekei **Darsi Bertalan** parasznyi ref. lelkész, **Darsi Balázs** borszovai földbirtokos **Bodnár Erzsébet** nőjével, **Zsuzsánna** kis leányával, **Darsi Johanna** **Kozma László** munkácsi állami tanító férjével. A temetési gyászisteniszteletet végezték **Kallós Tivadar** beregszászi és **Bánóczy Endre** muzsalyi lelkészek, az első a háznál, ez utóbbi a sírnál mondott igazán megható alkalmi imádságot. Béke legyen a jó papné, a hű anya sírján!

Értesítés. Révész Imre egyházi beszédeinek első füzet (halotti beszédek, oratiók és imák) a jövő hét folyamán, márczius 15-ig minden előfizetőnek megküldetik. Mivel azon példányokat, melyek az előfizetők kielégítése után fennmaradnak, **Kókai Lajos** budapesti könyvkereskedő úr vette át tőlem, én többé előfizetést el nem fogadhatok, hanem ő nála lesz a munka, 1 frt 40 kr bolti árért megszerezhető. Pápa, 1889. márczius 6. Révész Kálmán.

Névkönyv az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára 1889. Szerkesztette **Zayzon János** püspöki titkár. Harminczkettedik évfolyamába lépett a folyó évben ez évkönyv, melynek értékét évek óta nevelik az egyházmegyénként sorba vett egyházközségek történetére vonatkozó közlemények. Mily sok, különben elveszhető vagy eltakart adat látott már e közleményekben napvilágot! A kezünk alatti évfolyamban közölve van a széki egyházmegye egyházközségei történetének folytatása és vége, meg van kezdve a nagysajói egyházmegye története. A Névkönyv a névtári részben az egyházkerületi hivatalok felsorolása után egyházmegyénként adja az egyházközségek névsorát az egyház osztályozása, a lelkek száma, lelkész és tanító neve s a tankötelesek számával; ezekkel egy sorban közli a moldva-oláhországi missiói egyházmegye (6569 lélek) és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek adatait, végül a 7 felsőbb tanintézet kimutatása jön. Bezárják a Névkönyvet az összesített statisztikai táblázatok s az előfordult személy- és helynevek betűsoros mutatója. A statisztikai adatokból felemlítjük, hogy ezen egyházkerület 523 anyaegyházában, 21 körlelkésziségében, 602

leányegyházában és diasporájában összesen 355,595 a lelkek száma, 546 lelkészi állomásból betöltetlen 37, tanítói, illetőleg énekvezéri állomások száma 596. Kívánatos, hogy a jövő évi Névkönyvben a leányegyházközségek és diasporák külön rovatban legyenek elválasztva. A Névkönyv ára 60 l.r.

Lapunk mellékletében **Gulyás Benő** egyházi beszédeinek előfizetési felhívását küldjük. A tiszteletes szerző, mint az előfizetési felhívásból is kitűnik, előzetesen beküldte hozzánk át-olvasás végett egyházi beszédeit s mi azokat valódi lelki élvezettel, gyönyörűséggel olvastuk át. Itt is ismételjük, hogy nyereség lesz egyházi beszéd-irodalmunkra, ha e beszédek megjelennek. Ajánljuk a felhívást olvasóink szíves figyelmébe.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Hirdetés.

Csiky-féle imakönyv.

Hit, Remény és Szeretet.

Második javított és bővített kiadás.

Vászonba kötve 1 frt.

Finom bőrkötésben aranyvágással és tokkal 2 frt.

Kapható

Koenig R. lelkésznél

Budapest, Váci-körút 76. szám.

Eladó orgona

Kun-Szent-Mártonban.

Egy, a magy. kir. orsz. zeneakadémia minta-orgonája szerint építendő új orgona megrendelése miatt a kun-szent-mártoni régi orgona eladandó és a helyszínen egyelőre megtekinthető. Áll e mű 20 változatból, két manuál s egy pedállibentyűzetre osztva el, s jelenleg olcsó áron vásárolható meg. Levélben való tudakozások czímzendők

Dangl Antal fia

cs. és kir. szab. udvari műorgonakészítő Aradon.

Ugyanott mindennemű harmoniumok készletben tartatnak s árjegyzékek kívánatra díjmentesen küldetnek szét.

2—3